

FÜGGELÉK.

JELENTÉS AZ 1932—1934. ÉVEKBEN VÉGZETT BARLANGKUTATÁSAIM EREDMÉNYÉRŐL.*

K a d i c O t t o k á r d r.

I. Az 1932. évi kutatások eredménye.

A nyugati Bükkben 1906 óta folyó barlangkutatásaimat 1932. évben egy feltűnést keltő esemény az egervideki barlangok felé sodorta. Ebben az évben fedezték fel, ugyanis, egri barlangkutató munkásaim a cserépfalui Subalyukban az első hazai jelentős ősemberi csontmaradványokat. Ennélfogva a miskolcvidéki barlangok rendszeres kutatását abba kellett hagynom és a sokat ígérő *Subalyuk* kiásatásához látnom.

Munka nélkül álló egri barlangkutató munkásaim Heves vármegye és Eger város törvényhatóságától ínségmunkák címen költséget kaptak arra, hogy az egri Bükk valamelyik barlangjában próbaásatást végezzenek. Először a Füzérkői átjáró felásatásához láttak, mert egyik korábbi próbaásatásuk alkalmával ott számos őstörténeti cserépedény-töredéket gyűjtöttek. Mikor az ásatás előrehaladt, D a n c z a J á n o s előmunkás két társával a völgyben jóval lejjebb fekvő Subalyukhoz rándult, hogy ebben az üregben is szerencsét próbáljon. Alig hogy munkához láttak, a lerakódás felső rétegéből több barlangi medve-csont és néhány paleolitos kőszilánk került felszínre. Néhány heti ásatás után kiderült, hogy munkásaim a jelentéktelen kis üregben gazdag *paleolitos telepre* akadtak, amelyet változatos jégkori fauna kísér.

Az ásatás később egész váratlan eredménnyel járt. Április hó végén D a n c z a J á n o s Cserépfaluról távbeszélőn azt a meglepő hírt

* *Kadic* főgeológus jelentése nem szerepelt az eredeti 1933—35. évi kéziratú anyagban s azt csak most, a kötet lezárása után, 1940 október 11-én vettem kézhez. (Szerk.)

közölte velem, hogy a paleolitos rétegből ősemberi állkapocs került felszínre. Erre az értesítésre E m s z t K á l m á n d r., az Intézet akkori vezetője, a helyszínre küldött, hogy személyesen győződjek meg a lelet mivoltáról. Az állkapocsot és a közben begyűjtött újabb paleolitos anyagot Egerben a ciszterci rendházban mutatták be, ahol megállapíthattam, hogy a talált állkapocs valóban a *Homo primigenius*-tól származik. A bemutatott számos paleolitos kőeszközből, nevezetesen a túlsúlyban levő hegyből és kaparóból hamarosan kitűnt, hogy a Subalyuk őskőkori emlékei a *musztérienbe* tartoznak.

Amint az üreg nagy jelentősége kitudódott, az Intézet igazgató-sága az ügyet magáévá tette és az ásatások vezetésével engem bízott meg. Ásatásaimat május elejétől szeptember végéig, tehát teljes öt hónapig végeztem s ez idő alatt be is fejeztem. Az ásatást hét munkaerővel olyképpen végeztem, hogy először az Előtér és Csarnok egyik felét a III. alapszintre 2 m-es négyszögek és 1 m-es szintek szerint ásatam ki, majd annak másik felére került sor. Közben kiderült, hogy a Csarnok végén hatalmas kürtő, ill. zsomboly képződött, amely agyaggal és kőtörmelékkel teljesen kitöltődött. A 20 m. magas zsomboly kitakarítása egy teljes hónapig három munkaerőt kötött le. Mikor az Előteret és a Csarnokot a III. szint magasságáig kiástuk és a zsombolyt kitakarítottuk, sorra került e barlangrészeknek fenékgig való kiásatása, ami ismét úgy történt, hogy a lerakódásnak először egyik, majd másik felét emeltük ki. A kutatás utolsó feladata a Folyosó kitakarítása volt.

A Hór-völgy jobb oldalán a 44 m-rel magasabban fekvő *Subalyuk* felső triász kori mészkőben, két egymást keresztező hasadék mentén korrózió és erózió útján fejlődött. A korrózió útján bővített hasadékból csupán a Folyosó felső szakaszában találunk maradványokat, a barlang többi részét utólagosan az erózió bővítette ki abban a terjedelemben, ahogy azt az ásatás után, ma is látjuk. A folyóvíz munkájának a nyomait öblös kivájások alakjában mindenütt látjuk. A kiásott barlangfenék lejtéséből és irányából arra következtethetünk, hogy az egykori patak belülről kifelé folyt s hogy nem a Hór-patak vájta ki az üreget, hanem ennek egyik mellékága, amely távolabbi vidékről érkezett az üregbe s annak közvetlen közelében a Hór-patakba torkollott. Az őskori Subapatak nyomai a Kuthegy közelében teljesen eltűntek s csak a Subalyuk az a parányi földalatti patakszakasz, amely annak egykori létét bizonyítja, maradt meg. A Csarnok harántmetszetein látható oldalsó kivájásokból kitűnik, hogy a Subapataknak a medre ismételten megsüllyedt, a Csarnok mennyezetén látható kivájások pedig arról tanuskodnak, hogy a

patak vize nyomás alatt állott. Az említett keresztzelvények kiöblösödéséből látszik, hogy a Suba-patak három szintben folyt hosszabb ideig s ez idő alatt tágította a járatot. A patak utoljára szűk mederben folyt a barlang egyik oldalán, s mikor a Hór-patak még mélyebbre vájta medrét, a Suba-patak is lépést tartott a fővölgy süllyedésével; a patak vize a mélységbe vezető hasadékokban eltűnt, az üreg pedig szárazon maradt. A Hór-patak vize ezentúl az üreget már csak nagyobb áradások alkalmával érthette el s ilyenkor a befolyó víz kavicsot és homokot rakott le a fenék mélyebb helyein.

A barlangkitöltés legalsó, fenékre rakódott üledéke *élénkvörös plasztikus agyag*, alsó részében a Hór-patak kavics és homokrétegével. Ez a lateritra emlékeztető régi üledék helyenként 1.5 m vastag s felső részében gyéren csontokat is rejt magában. A Csarnok hátsó részében az élénkvörös agyag csontokkal van tele, olyannyira, hogy valóságos *csontbreccsát* alkot. E csonttelepből gyűjtött fauna eltér a barlangjainkban előforduló jégkori állattársaságoktól s azoknál jóval régibb.

Az élénkvörös agyagra vékony *sárgászöld agyag* rakódott, mely az egész Csarnokban és az Előtéren is mindvégig követhető. Ez a kitöltésnek egyik legjelentősebb rétege, mert számos csont mellett kiválóan megmunkált *paleolitos kőszerszámokat* rejtett magában s így kultúrarétegek bizonyult. Az itt gyűjtött csontanyag az alatta levő élénkvörös és a fölötte fekvő jégkori faunának a keveréke.

Az innen kikerült paleolitos kőszerszámok túlnyomó része jól megmunkált és patinával bevont. A jól megmunkált darabok között a hegyek, a kaparók és pengék vannak túlsúlyban, de alárendelten fúrókat, vakarókat, diszkoszokat és más szerszám típust is találunk. Mindezek egybevetéséből következik, hogy a Subalyuk sárgászöld agyagrétege musztiéri kőipart rejtett magában. E kőipar legjellemzőbb típusai az említett hegyek, amelyek itt oly tökéletes kidolgozásban jelentkeznek, mint kevés más helyen. Ebből következik, hogy az alsó kultúrarétegből gyűjtött paleolitos kőszerszámok a legjavából valók, vagyis a *javamuszteri*be tartoznak.

A sárgászöld kultúraréteg fölé több méter vastagságban *zöldes-zürke, sárgászürke és sötétzürke mészkőtörmelék*es barlangi agyag rakódott, mely tömegesen a barlangi medve és alárendelten más jégkori emlősök maradványait tartalmazta. Erre a vastag lerakódásra *világosbarna mészkőtörmelék*es barlangi agyag ülepedett, mely főleg az Előtéren volt kifejlődve és az előbbihez hasonló állatok csontjait rejtette magában. Ez az üreg második nagyjelentőségű rétege, mert számos

paleolitos kőszközön kívül munkásaim ebben találták az *ősemberi csontokat*.

A paleolitos szilánkok ebben a rétegben sokkal nagyobb számban fordulnak elő, mint az alsó kultúrarétegben, jól megmunkált darab azonban aránylag kevés akadt. Közöttük ugyancsak a hegyek, kaparók és pengék vannak túlsúlyban, ami arra vall, hogy ez a kőipar is a musztérien-be tartozik. Kőszközvei azonban korántsem olyan kiválóak, mint az alsó kultúraréteg kőszközvei. Az egyes darabok megmunkálása sokkal egyszerűbb és elnagyolt, a szilánkolásuk pedig elhanyagolt. Minden jel szerint már egy hanyatlásnak indult kultúrával, vagyis *késői musztériennel* van dolgunk.

A Subalyukban végzett ásatások egy további fontos eredménye a barlangban talált *ősemberi csontvázmaradványok* és pedig egy felnőtt egyén és egy gyermek csontjai. A *felnőtt egyén* maradványai közül legfontosabb az állkapocs, mely több töredékből áll, nevezetesen az elülső részből, a baloldali vízszintes ágból és három jobboldali zápfogból. A legjellegzetesebb darab az elülső rész, amelyen mindenekelőtt az állcsúc hiánya tűnik fel. Helyén széles és magas csontlap látható, amely ferdén le- és befelé hajlik. A töredék alja vastag, belső lapján láthatjuk azt az érdességet, amelyhez a nyelvizmok tapadnak. Ebben a darabban megvannak az összes metsző- és szemfogak, valamint a jobb első előzáfog. Az ugyancsak vaskos baloldali vízszintes ágban megvan a három zápfog és az utolsó előzáfog. Az állkapocson kívül megtaláltuk még a keresztcsontot, a szegycsont első tagját, több csigolyát, egy térdkalácsot és néhány láb- és kézközépcsontot. A talált csontmaradványok, de különösen az állkapocs annyira jellemzők, hogy könnyűszerrel megállapítható volt, hogy a subalyuki embercsontok a *Homo primigenius*-tól származnak.

Ugyanebben a rétegben, de valamivel tovább találtuk meg a *gyermek-csontokat* is, és pedig a koponya töredékeit, néhány csigolyát, több borda-töredéket és ujjperceket. A koponya-töredékekből sikerült összeilleszteni a koponyatetőt, amelyen a szemgödrök felső szélei is részben megvannak. Megvan a felső állcsont is, töredékekben, az összes tejfogakkal és több rejtett végleges foggal, s megvan végül a hallócsont és a nyakszirtecsont környéke. Az agykoponyán feltűnik a kerekfejűség, a felső szemívek hiánya és a homlokcsont alacsonysága.

A fentiekből kitűnik, hogy a Subalyuk teljes kiásatása nemcsak földtani és barlangtani, hanem őslénytani, régiség-tani és embertani szempontból is rendkívül fontos volt. A végzett ásatás nemcsak ennek az

üregnek speciális rétegzését tárta fel a tudomány számára, hanem az összes hazai barlangkitöltések rétegvizonyait s így a magyarországi negyedidőszak általános kronológiáját is kellő megvilágításba helyezte. Hogy ezt a sok eredményt ilyen rövid idő alatt értük el, azt főleg annak a kedvező körülménynek köszönhetjük, hogy erre a munkára a szükséges idő és pénz rendelkezésünkre állott, hogy a barlangot ennél fogva megszakítás nélkül áshattuk ki. Így az ásatást a legnagyobb gonddal végezhattük, az egymásra rakódott rétegeket gondosan el tudtuk választani s a bennük talált tárgyakat egymástól szigorúan elkülöníteni.

Mindezt sokoldalú támogatásnak köszönhetjük. Elismerés illeti elsősorban Pálosi Ervin dr. jogakadémiai és Pataki Vidor ciszterci tanár urakat, akik sok utánjárással Heves vármegye és Eger város törvényhatóságainál az ásatások megkezdéséhez szükséges pénzt kieszközölték. Elismerés illeti a nevezett törvényhatóságok vezetőit, nevezetesen Hedry Lőrinc főispán és Trak Géza polgármester urakat is, hogy az ásatások tudományos jelentőségét felismerve, a szükséges költségeket engedélyezték. Különös elismerés és köszönet illeti továbbá a m. kir. Földtani Intézet vezetőségét, mivel az első leletek felfedezéséről értesülve, nyomban intézkedett, hogy az ásatás szakszerű vezetéssel történjék, majd a szükséges anyagiak előteremtésével lehetővé tette a barlang teljes kiásatását. Hálás köszönettel tartozunk azonkívül Kállay Miklós volt földművelésügyi miniszter úrnak, hogy a kutatások elvégzéséhez tetemes összegeket engedélyezett.

Munkánkat nagymértékben elősegítette az a kedvező körülmény is, hogy a barlang tulajdonosa: Fülöp Józsiás Coburg-Góthai Herceg Úr Öfensége, továbbá az uradalom kormányzója Justh Ferenc ny. h. államtitkár úr, a területen pedig Csóka József uradalmi erdőmérnök úr ásatásainkat a legmesszebbmenő előzékenységgel támogatták s azok befejezésekor Öfensége a gyűjtött anyagokat a m. kir. Földtani Intézetnek, mint azok megőrzésére és tanulmányozására legilletékesebb hazai tudományos intézménynek, adományozta.

Meg kell végül emlékeznem derék munkásaimról is, elsősorban Dancza János előmunkásról, mert szorgalmukkal és ügyszeretetükkel nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a szóbanlévő barlangot oly gondosan kiáshattuk.

Szem előtt tartva azt, hogy a Subalyuk teljes kiásatása kiváló eredménnyel járt, a Magyar Barlangkutató Társulat Választmánya elhatározta, hogy ennek a nevezetes barlangnak tudományos szempontból kevésbé megfelelő népies nevét Olaszország zseniális miniszterelnöke,

a magyarbarát Duce tiszteletére *Mussolini-barlangra* változtatja. A magyar barlangkutatók ezzel a megtiszteléssel elismerésüket fejezték ki azért a bámulatos fellendülésért, amelyet Olaszországban a tíz éves fasizmus alatt, barlangkutatók dolgaiban tapasztalunk.

A Mussolini-barlang kiásatásával egyidőben más közeli barlangokban is történtek kutatások. Próbaásatást végeztünk mindenekelőtt a Felsőtárkány határában levő *Lökvölgyi barlangban*, mely a lökvölgyi sziklaszoros felső végén, a völgy jobb oldalán, magasan a sziklák között nyílik. A középnagyságú barlang majdnem teljesen ki van töltve agyaggal és kötörmelékkal. A próbaárkot kívülről kezdtük s amikor a bejáráshoz jutottunk, nagy kiterjedésű vastag mésztufa-réteggel találtuk magunkat szemben, melynek áttörése több ideig tartott. Próbaárkunkkal végre a barlang belsejébe jutottunk, ahol egy fenékig érő próbagödört ástunk ki. A lerakódás pleisztocén részéből jégkori állatok csontjait gyűjtöttük s ugyaninnen számos kvarcittöredék került ki, de annyira atipikusak, hogy nehéz eldönteni, vajjon emberi eszközök-e, vagy pedig a természet alkotásai.

A harmadik barlang, amelyben rendszeres ásatást végeztünk, a Cserépfalu határában levő *Kecskésgalyai barlang*. Kisebb, két nyílású, majdnem teljesen kitöltött üreg volt, amelyet majdnem teljes kiterjedésében 1.5 m. mélységre ástunk ki. A kiásott rétegsor teljesen megfelel a Mussolini-barlang legfelsőbb világosbarna és sötétszürke rétegeinek. Ehelyütt is gazdag és fajokban változatos jégkori faunát, valamint néhány jól megmunkált musztiéri kőszközt és az ősembernek egy láb-középcsontját gyűjtöttük.

A negyedik átkutatott barlang a *Farkaskői sziklaüreg* Cserépváralja község határában. Kőfülkéből, sziklaoduból és belső üregből áll, amelyből kürtő vezet a hegytetőre. Mindezeket a részeket több szűk, alacsony járat köti össze. Ásatás szempontjából csak a fülke volt fontos és teljesen ki is ástuk. A kőfülke külsejét hümusz, belső részét pleisztocén agyag töltötte ki. Előbbiből prehisztorikus cserépedény-töredékek és récens csontok, az utóbbiból jégkori állatok csontjai és néhány kő- és csonteszköz kerültek ki.

II. Az 1933. évi kutatások eredménye.

A cserépfalui barlangok kiásatása után, 1933-ban az Egertől északra eső hegyvidék barlangjainak kutatására került sor. Ezekben a kutatásokban Mottl Mária dr. is résztvett, aki egyrészt a begyűj-

tött anyag meghatározását és leltározását, valamint a felmért barlangok térképeinek megrajzolását vállalta magára, másrészt pedig több kisebb üreget önállóan is ásatott.

Eger felől elindulva mindenekelőtt a Felnémet község határában, a cserkésztábor területén levő *Berva-barlangot*, vagyis a Drótlyukat ásattuk ki. Az üreg felmérése és helyrajzi viszonyainak megállapítása után, a kutatás első napjai a próbaásatással teltek el s mivel az eredményesnek bizonyult, a barlang kitöltésének rendszeres kiásatásához láttunk. Először az előteret, azután a folyosót s végül a barlang hátsó szakaszában keletkezett zombolyt ástuk ki egészen a meddő talajig. A húmusztakaró alatt világosbarna mészkőtörmelékes barlangi agyag rakódott le, amelyből barlangi medve, barlangi hiéna, mammut, óriásgím és más jégkori emlősök csontmaradványai kerültek felszínre. Alatta homokos, kavicsos, meddő agyag következett a fenékgig.

A második kiásott üreg az ugyanebben a völgyben, de jóval feljebb a balparton látható sziklacsoportban, 64 m-rel magasabban nyíló 6 m. hosszú, 3 m. széles, kürtővel ellátott *Bervavölgyi sziklaüreg*, (Kemencelyuk) volt, amely agyaggal és kötőrmelékkal volt kitöltve. A sziklaüreg aljára rakódott vastag világosbarna, mészkőtörmelékes barlangi agyag igen gazdag és változatos jégkori fauna maradványait foglalta magában. A sziklaüreg északi kiöblösödő részében az előző rétegre vékony sárga agyag települt mikrofauna maradványokkal. Ebből a rétegből került ki egy emberi állkapocs, egy gyermek metszőfoga, egy láb-körömcsont és néhány jól megmunkált csontdarab. Mindezek a maradványok a jégkor végén élt *Homo sapiens fossilis* emberfajtához tartozó magdaléni embertől erednek.

A következő átkutatott üregek a felsőtárkányi Mészvölgy szurdokszerű szakaszának legelején egymás mellett nyíló *Mészvölgyi sziklaodu*, *Mészvölgyi kőfülke* és *Mészvölgyi kisfülke*. Mindhárom üreget óholocén húmusz tölti ki szubfosszilis mikro- és makrofaunával. A fölötte fekvő húmuszból kevés prehisztorikus csont és cserépedény-töredék került felszínre.

Felsőtárkány község határában, a Kőköz-nevű sziklaszoros felső végén, közvetlenül az autót mellett, nyílik a *Tárkányi barlang*. Tágas előteréről ívalakú kapún át a barlang középső üregébe, a Nagy-fülkébe jutunk, ahonnan jobbra és balra egy-egy folyosó nyílik, amelyek teljesen ki voltak töltve iszappal. A Nagy-fülkében végzett próbaásatás és a két folyosóban felhalmozódott iszapnak a kiásatása meddőnek bizonyult. A kiásott két mellékfolyosó mennyezetén és falain ritka szép

korróziós kimarásokat látunk, amelyek arra vallanak, hogy a barlangot időnként állóvíz töltötte ki.

A Barátréten túl, a Lók-völgy alsó, szurdokszerű szakaszában, a Vaskapú-nevű szoros jobb oldalán, egy magas sziklával szegélyezett kibővülés, nyugati sarkában bokrokkal benőtt háromszög alakú nyílás volt látható. Ezt leásva hatalmas természetes sziklakapút tártunk fel, amelyet a hegyoldalról beszóródott agyag és kőtörmelék töltött ki. Az ily módon feltárt *Vaskapú-barlang* a Lillafüredre vezető autótút mellett, a Bükknek egyik kisebb természeti látványossága.

Valamivel tovább, ugyancsak a Lók-völgy jobb partján, de elég magasán, nyílik a *Lőkvölgyi barlang*. Az előző évben megkezdett próbaásatást a terem hátsó részében folytattuk. Próbaárkunkkal a terem végére jutva, a pleisztocén lerakásból egy pompásan megmunkált protoszolütrei levélhegy került birtokunkba. Ez tehát a harmadik hely a Bükkben, ahol ezt az érdekes kultúraszíntet megtaláltuk. Abban a reményben, hogy ennek a kultúraszíntnek eredeti telepét is megtaláljuk, a terem hátsó részében jobbra és balra nyíló folyosókban a próbaásatást folytattam. Sajnos, jégkori emlősök gyér maradványain kívül, több régiséget itt nem találtunk s így a további ásatást beszüntettem.

Az általam végzett ásatásokon kívül, mint már fennebb említettem, Mottl Mária dr. önállóan is több kis üreget ásatott ki, nevezetesen az *Egerbaktai sziklaodut*, a *Tibahegyi sziklaodut*, az *Arnóckői sziklaodut* és az *Arnóckői barlang* elejét.

A fenti ismertetésből kitűnik, hogy a m. kir. Földtani Intézet megbízásából ebben az évben Egerbakta, Felnémet és Felsőtárkány községek határában 5 barlangot, 1 sziklaüreget, 4 sziklaodut és 2 kőfülkét, összesen 12 üreget ástunk ki.

III. Az 1934. évi kutatások eredménye.

1934-ben a Földtani Intézet csak hat hétig foglalkoztatott barlangkutatással, amely rövid idő alatt is két hazai barlangban jelentékeny eredményeket értünk el. Az első üreg, amelyben ásatást végeztem, a *Peskő-barlang* a Bükk-helységben. Háromheti ásatás alatt 7 munkakerővel sikerült a barlang egyharmadát fenékgig kiásni. Az átlag 2 m vastag barlangkitöltés alsó sötétbarna és zöldesszürke barlangi agyaga főleg barlangi medve-maradványokat és az ornyáki ősember kultúraemlékeit foglalta magában. Feltűnő, hogy paleolitikus kőeszközök aránylag csekély számban voltak találhatóak, míg a megmunkált csontok elég gyakoriak voltak. Paleolitikus csonteszközöket barlangjainkban eddig csak

elvértve találtunk, annál meglepőbb, hogy a Peskőben 12 céltudatosan megmunkált csonttárgyat gyűjtöttünk.

Az említett rétegekre először téglavörös, majd világossárga mészkőtörmelékes barlangi agyag rakódott, tele apró csontokkal és alárendelt számban rénszarvas-csontokkal. Emberi kultúraemlékek ezekben a lerakódásokban gyéribben fordulnak elő, legérdekesebb egy rénszarvas-ujjpercből lyukasztott síp.

A Peskő-barlang a Bükk-hegység karsztfennsíkjának sziklás oldalában, az összes környező községektől távol esik s így megközelítése nehézkes. Hogy ezt a barlangot mégis teljes kényelemben félórai járással naponta elérhettem, azt Sz m r e c s á n y i L a j o s dr. egri érsek úr Öngyméltóságának köszönöm, aki a kutatás idejére a közeli vadászházat készséggel rendelkezésemre bocsájtotta.

A másik barlang, amelyet 1934-ben feltártam, a balatonfüredi *Lóczy-barlang*. Első ízben 1930-ban kerestem fel, amikor is a Földtani Intézet megbízásából a betömött kürtönyíllást kibontottam, üregeit felmértem és feltárását ajánlottam. Több évi várakozás után csak a múlt évben kaptam újabb megbízást a Földtani Intézettől, hogy a barlangban tudományos szempontból ásatásokat folytassak, amit 10 munkae erővel három hét alatt végre is hajtottam.

A feltárt barlang 2 tereméből, 1 oldalfolyosóból, 1 lejtős folyosóból, több rövidebb mellékjáratból, fülkéből és átjáróból áll. Mindezek az üregek jól rétegezett, padosan elváló mészkőpadok között fejlődtek, s ez a körülmény a barlangnak egészen különös jelleget ad. Szembe-tűnnek a falakon és a mennyezeten képződött beöblösödések, melyek arra mutatnak, hogy a barlangban egykor bővízű patak folyt. További érdekessége a barlangnak, hogy fenekét 20—50 cm. vastag sötétszínű, szilárd kőréteg fedi, mely, az újabban végzett vegyi vizsgálat szerint, mangántartalmú, kristályos kalcitrétegnek bizonyult. A barlang egyes üregeit aragonit-kőrózsák díszítik és az Elágazás nevű részben a barlang falai mésztufaszerű mállott anyaggá változtak. Ez az utóbbi két körülmény arról tanuskodik, hogy a barlangot bizonyos időszakban hévizek járták át.

A tudományos kutatás befejezése után a helybeli tényezők anyagi támogatásával a barlangot idegenforgalmi szempontból rendeztük. Alkalmas helyen a barlangba új bejáratot törtünk, a lejtős járatokat lépcsőkkel láttuk el, egyes részeket vízszintesre egyenlítettük és a bejáratot kapuval zártuk le. Az így feltárt és rendezett barlangot a helybeli

tényezőknek azzal adtuk át, hogy annak további fejlesztéséről és kezeléséről saját hatáskörükben gondoskodjanak.

Ezzel a barlangkutató munkával néhai Lóczy Lajos emlékének tartozunk. Boldog vagyok, hogy ezt a munkát én végezhettem, hogy egy hazai barlang kutatásával és rendezésével egykori igazgatóm emlékének megörökítéséhez hozzájárulhattam. Hirdesse a Tamás-hegy alján nyíló barlang is a közeli arácsi temetőben nyugvó Lóczy Lajosnak, a magyar tudósnak és hazafinak a nagyságát.

Hogy ezt a kegyeletes munkát elvégezhettem, többoldalú hathatós támogatásnak köszönhetem. Köszönettel tartozom elsősorban Lóczy Lajos dr. egyetemi tanár úrnak, a Földtani Intézet jelenlegi igazgatójának, aki a kutatáshoz a hivatalos megbízást adta és a szükséges anyagi eszközöket előteremtette. Köszönettel tartozom továbbá Balatonfüred nagyérdemű közönségének, különösen Mesterházy Ferenc dr. főszolgabíró és Cséplő Ernő igazgató uraknak, hogy ezt a fontos helybeli ügyet felkarolták és a barlang rendezéséhez a szükséges költségeket megszerezték. Köszönettel tartozom végül Iván József polgáriiskolai igazgató úrnak is, aki kutatásaimnál közvetlenül segítségemre volt.